

Fröets fiffiga förpackning

Hur sprids frön?

När granens frön är mogna blir kotten brun och öppnar sig så att fröna kan lossna. De har en liten vinge så att de kan fångas av vinden och virvla bort en bit.

Undersök en grankotte

Så här gör du:

1. Leta upp en gran och nyp av en kotte. Den bästa årstiden att plocka kotten är mitt i vintern då den är grönbrun och fyllig, och innan vårsolen fått den att öppna sig.
2. Lägg kotten på en tallrik och låt den stå i några dagar. De små nakna fröna ligger helt öppet innanför grankottens yttre fjäll och ramlar ut på tallriken när kotten torkar och fjällen spärras ut.
3. Lägg den torra kotten i vatten. Vad händer då?
4. Plantera några av granens frön i den andra krukans och mylla över med 0,5 cm jord. På ett par veckor har de grott och nya små granplantor börjar växa.

På en grankotte sitter fröna dolda och skyddade under kottens fjäll. Inuti kotten finns speciella gångjärnsceller som kan suga upp vatten. När en torr kotte läggs i blöt, tränger vatten in i cellerna så att kottens fjäll stänger sig. När kotten torkar, försvinner vattnet och fjällen öppnar sig igen.

Den gröna, omogna kotten är stängd och innehåller det vatten som fröna behöver för att växa och mogna, men så snart de har vuxit klart torkar kotten och fjällen öppnar sig så fröna trillar ut. Granens kottar brukar spricka upp och släppa sina frön när vårsolen kommer. Efter bara någon vecka i jorden kikä ett penselliknande granskott upp som så småningom blir till en ny liten gran.

Eftersom växter inte själva kan flytta sig från den plats där de växer, är det viktigt att deras frön kan komma så långt bort från moderplantan som möjligt. Dels för att inte konkurrera om näringen i marken, dels för att växten ska kunna sprida sig och hitta nya platser att leva på.

På sidan 43 finns exempel på hur olika frukter kan se ut. Beroende på hur fröet ser ut och är förpackat, sprids det också på helt olika sätt.

- **De kan spridas med luften:** Grankottens frö har en liten vinge, som gör att det kan fångas upp av vinden och singla ner en bit bort. Maskrosen och tussilagon har hårpenslar och lönnens frö har näsor som gör att de kan virvla iväg långa sträckor och landa på nya platser.

- **De kan flyta på vatten:** Vissa frön kan resa långa sträckor på åar och hav. Hasselnötter och ekollon har till exempel hårda nötter som kan flyta iväg med vattnet. Kokospalmens stora kokosnöt kan flyta flera hundra mil ute på havet.

- **De kan flyta på vatten:** Vissa frön kan resa långa sträckor på åar och hav. Hasselnötter och ekollon har till exempel hårda nötter som kan flyta iväg med vattnet. Kokospalmens stora kokosnöt kan flyta flera hundra mil ute på havet.
- **De kan sprida sig själva:** Baljväxter har ofta självspridning. Det betyder att när baljan torkar, sprätter den upp och fröerna flyger iväg en lång bit.
- **De kan fastna på ett djur:** Kardborren är ett exempel på hur en växt kan spridas med djur genom att klibba fast sig på pälsen och åka snål-skjuts en bit.
- **De kan bli uppätta:** Många växter lockar djuren att äta deras frukter. Ibland äts bara delar av frukten upp och resten slängs, däribland kärnan som kan börja gro på den plats där den blivit bortkastad. Andra gånger äts hela frukten upp – med kärnor och allt. Därför har vissa kärnor hårda skal så att de kan passera genom tarmen och komma ut med djurets bajs helt oskadade.

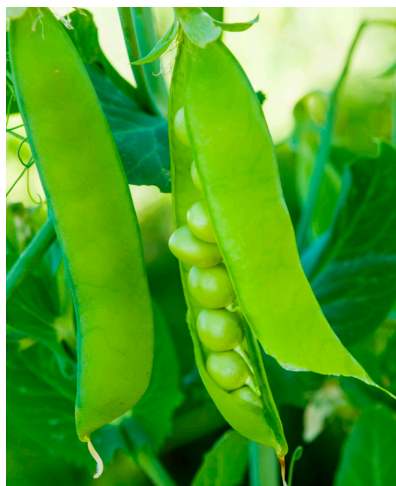
Väl ute i det fria kan fröet börja gro och då är det en fördel att ligga mitt i en bajshög där det finns massor med näringsämnen som hjälper fröet att växa.

Kan fröet gro i magen då? Nej, ett frö kan inte gro utan syre. I magen och tarmen finns visserligen gaser, men oftast är det andra gaser än syrgas. Dessutom tar det bara 24 timmar för maten att passera genom magen och tarmen, och så snabbt groor inte ett frö.

Gör en frötavla

Gå ut och samla frön från blommor och träd. Sortera dem efter hur de sprids. Testa genom att låta dem blåsa iväg med vinden, fastna på kläderna eller se om de flyter i vatten. Känn efter om de är taggiga, klibbiga, håriga, hårda eller mjuka. Klistra upp dem på ett papper och rita en frötavla som visar hur fröet sprids.

Medan maskrosens frön lätt sprids för vinden sitter ärtorna tungt kvar i ärtbaljan och väntar på att den ska sprätta upp. Kokosnöten är stor och tung, men kan istället flyta långa vägar i vattnet.